

EDIFICIS I ALTRES ELEMENTS DE LA COMARCA DEL PLA DE L'ESTANY SUSCEPTIBLES DE SER PROTEGITS O D'AUGMENTAR-NE EL NIVELL DE PROTECCIÓ

Secció de Patrimoni del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles

Febrer 2024

1. BANYOLES

1.1 SITUACIÓ ACTUAL

1.1.1 EDIFICIS DECLARATS BCIN

Segons Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya de la Generalitat (2024), actualment hi ha set edificis i elements arquitectònics declarats BCIN. Són els següents:

Can Puig de la Bellacasa (1949)

Mas Tassi (1949)

La muralla (1949)

Pia Almoina (1962)

Monestir de Sant Esteve (1973)

Pesqueres i passeig al voltant de l'estany (1996)

Plaça Major (1999)

1.1.2 EDIFICIS DECLARATS BCIL

Segons Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya de la Generalitat (2024), actualment hi ha deu edificis i veïnats declarats BCIL. Són els següents:

Balneari de la Puda (1984)

Mas Peraseca o Ca l'Ameller (1984)

Cal General (1984)

Santa Maria dels Turers (1984)

Església del Remei (1984)

La Farga (1984)

Can Cisó de Guémol (1984)

Museu Darder (1984)

Puigpalter de Baix (1984)

Veïnat de Mas Usall (1984)

Cal afegir a aquesta llista Can Gussinyer, segons aprovació del Ple municipal de 30 d'octubre de 2023, que encara no consta com a BCIL a l'Inventari de la Generalitat.

1.1.3 CATÀLEG DE BÉNS PROTEGITS

El POUM de Banyoles (2020) estableix la necessitat d'elaborar un catàleg de béns protegits. Per a cada un dels elements que hi consten, el catàleg inclou una fitxa amb el nom, localització, dades històriques, descripció general i específica. Al final de cada fitxa s'especifiquen els nivells de protecció en aquests camps: edificabilitat, ocupació de la parcel·la, entorn de protecció, elements a protegir, necessitat o no d'investigació arqueològica, usos permesos i intervencions necessàries, permeses i/o recomanades.

Els elements inclosos en aquest catàleg són els següents;

Conjunts urbans (CU)

- CU1 Plaça Major, BCIN
- CU2 Pesqueres de l'estany, BCIN
- CU3 Voltes dels Turers
- CU4 Cases de la plaça Perpinyà
- CU5 Carrer Nou (inclòs també al PENAB)
- CU6 Cases dels Ameller (inclòs també al PENAB)
- CU7 Carrer de les Escrivanies (inclòs també al PENAB)
- CU8 Carrer de la Paraireria (inclòs també al PENAB)
- CU9 Carrer de Sant Antoni (inclòs també al PENAB)

Edificis religiosos (ER)

- ER1 Monestir de Sant Esteve, BCIN
- ER2 Església de Puigpalter
- ER3 Església Santa Maria dels Turers, BCIL
- ER4 Església del Remei, BCIL
- ER5 Església de la Providència (inclòs també al PENAB)
- ER6 Església del convent de les Carmelites

Masies (M)

- M01 Can Cisó de Guèmol, BCIL
- M02 Can Puig de la Bellacasa, BCIN
- M03 Ca l' Ameller o Mas Peraseca, BCIL
- M04 Ca N'Hort
- M05 Mas Palau
- M06 Mas Lluçà
- M07 Mas Pujades
- M08 Mas Teixidor del Terme
- M09 Can Trull Vell
- M10 Mas Verdaguer o Can Famada
- M11 Mas Tassi (Puigpalter de Dalt), BCIN
- M12 Mas Riera
- M13 Can Mascaró de Lió
- M14 Mas Usall del Bosch (Veïnat d'Usall)
- M15 Mas Margelaga (Veïnat de Puigpalter de Baix)
- M16 Mas Argelaguer o Can Maret (Veïnat de Puigpalter de Baix)
- M17 Can Geldeus (Veïnat de Puigpalter de Baix)
- M18 Can Teixidor o la Canova (Veïnat de Puigpalter de Baix)
- M19 Mas Fam o Mas Ametller

Edificis civils (EC)

- EC1 Pia Almoina, BCIN
- EC2 Casa del Lleons (Catàleg del Patrimoni Cultural Català I-M-01-4154)
- EC3 Tint dels Paraires (inclòs també al PENAB)
- EC4 Can Lavall (inclòs també al PENAB)
- EC5 Can Llach
- EC6 Balneari de la Font Pudosa, BCIL
- EC7 Casa de les Rotes o Cal General, BCIL
- EC8 Can Torrent (inclòs també al PENAB)
- EC9 Can Colom
- EC10 Casa de Renda o Can Pere Font
- EC11 Casa de la Vila
- EC12 Can Gelada
- EC13 Can Canova
- EC14 Can Gussinyer
- EC15 Can Pepis
- EC16 Casa del carrer de la Rambla, núm. 27
- EC17 Ca l' Alsina
- EC18 Can Surribas
- EC19 Can Masgrau de la Torre
- EC 20 Can Boschdemont (inclòs també al PENAB)
- EC 21 Can Racó (inclòs també al PENAB)
- EC 22 Cal Xerraire (inclòs també al PENAB)
- EC 23 Can Carré (inclòs també al PENAB)
- EC 24 Can Tomàs Serra
- EC 25 Can Garriga-Gimferrer (inclòs també al PENAB)
- EC 26 Farmàcia Masgrau (inclòs també al PENAB)
- Ec 27 Farmàcia Omedes (inclòs també al PENAB)
- Ec 28 Can Brugada de la plaça

Edificis industrials (EI)

- EI1 Molí de la Plaça (inclòs també al PENAB)
- EI2 Molí de Can Boada
- EI3 La Farga d'Aram, BCIL
- EI4 Fàbrica Prat o Alberg de Banyoles (inclòs també al PENAB)

Infraestructures civils (IC)

- IC1 Cementiri de Banyoles
- IC2 Recs de Banyoles
- IC3 Ponts de Canaleta
- IC4 Muralla medieval

Jaciments arqueològics (A)

- A01 Muralla de Banyoles (subsòl)
- A02 Poblament Neolític de la Draga
- A03 Restes arqueològiques de Lió
- A04 Restes del Convent Vell
- A05 Jaciment arqueològic de Puigpalter
- A06 Jaciment arqueològic de Can Puig

Elements exclosos o reagrupats

En el POUM de Banyoles s'especifiquen tres elements que constaven en el pre-catàleg i que han estat exclosos o reagrupats. Són els següents:

P 48 Cases del costat sud del passeig de la Indústria (substituint pel bé individual EC10)

Es tracta del cas de la Casa de Renda del passeig de la Indústria (P17) -que en realitat és a la plaça de Dr. Rovira- obra del mestre d'obres banyolí Pere Font, que està inclosa en l'apartat de Conjunts en el Pre-catàleg com a Cases del costat sud del passeig de la Indústria (P48), conjunt proposat en el seu dia per tal de protegir un grup de cases construïdes a principis del segle XX, poc després de l'obertura d'aquest passeig i que ha quedat desvirtuat amb l'addició de dues plantes en una de les cases situada al bell mig del conjunt sense que la protecció que podia determinar el Pre-catàleg ho hagués corregit adequadament. Aquest fet ha deixat només una casa amb un cert interès individual, raó per la qual s'ha eliminat del Catàleg del Pla Especial el conjunt Cases del costat sud del passeig de la Indústria mentre s'hi ha retornat la Casa de Renda de Pere Font. En la fitxa d'aquesta casa, però, s'estableixen certes normes de protecció que afecten les dues cases veïnes del passeig de la Indústria (extret del punt 1.5e del Pla Especial de protecció del Patrimoni de Banyoles).

P66 Casa Campamà

L'exclusió d'aquesta casa se justifica pel fet que la seva extravagant façana -que no es correspon a cap tipologia arquitectònica i que atreu a primera vista- no és res més que un mer exercici de divertiment proper a una imitació de certes cases "d'indianos", que a Banyoles no tenen cap tradició (extret del punt 1.5e del Pla Especial de protecció del Patrimoni de Banyoles)..

P73 Fàbrica de Xocolates Torras

L'exclusió de la Fàbrica de Xocolates 17 Torras (P73), una discreta obra de F. Figueras de l'any 1940, se justifica pel fet que una reforma li ha fet perdre qualsevol interès arquitectònic que hagués pogut tenir (extret del punt 1.5e del Pla Especial de protecció del Patrimoni de Banyoles).

1.1.4 CATÀLEG DE MASIES I CASES RURALS (2013)

La inclusió en el catàleg Pla especial urbanístic d'identificació i regulació de les masies i cases rurals bàsicament té unes consideracions urbanístiques. L'objectiu del Pla especial és la identificació i la regulació de les masies i les cases rurals, situades en sòl no urbanitzable del municipi de Banyoles, que són susceptibles de reconstrucció o rehabilitació, atès que formen part d'un municipi de característiques rurals format per masies i cases rurals escampades pel territori, amb trets arquitectònics, històrics i paisatgístics que cal preservar.

El Pla especial també té per objecte establir les condicions d'ús i d'ordenació de les masies i cases rurals per poder recuperar-les i preservar-les.

Els criteris adoptats per la inclusió de les masies i cases rurals en aquest Pla Especial són els següents:

- Perquè determinen un teixit de construccions rurals, destinades a habitatge, escampades pel territori, propi de la comarca del Pla de l'Estany.
- Perquè constitueixen un exemple del model tipològic original, sense alteracions tipològiques que el desvirtuïn.
- Perquè presenten un interès històric, arquitectònic o cultural de l'edifici o d'algun dels seus elements.
- Perquè conserven la seva estructura original, o part d'ella, per possibilitar la reconstrucció si és el cas.

- Perquè el seu ús principal sigui, o hagi sigut, habitatge lligat a l'activitat agrícola del municipi.
- Per la seva integració en el paisatge on s'insereix
(extret dels objectius del propi pla)

Al *Catàleg de masies i cases rurals en sòl no urbanitzable* de Banyoles hi consten, a més de Mas Tassi (BCIN), els elements següents:

Mas Ametller o Mas Fam

Mas del Vent, Mas Rega o Mas Sala

Can Roca o Can Cosme

Mas Torres, Can Rugallós o Can Cigoia

Can Martí

Ca la Maria o Can Reparada

Mas Margelada

Can Salvatà

Can Vinardell (Lió)

Can Ferriol 1 (Carrer Carreras Candi)

Can Ferriol 2 (Carrer Carreras Candi)

Can Freixenet o Can Marçal

Mas Herbeig, ruïnós

Puigpalter

Can Mateu o Mas Prat

Can Teixidor, Mas Casanova o la Canova

Ca la Siseta o Can Moixach (Puigpalter de Dalt), en desús

Cal Carboner (Puigpalter de Dalt)

Mas Pagès (Puigpalter de Dalt)

Ca la Càndia (Puigpalter de Baix)

Mas Argelaguer (Puigpalter de Baix)

Cal Carboner (Cal Conill) (Puigpalter de Baix)

Ca la Llúcia (Puigpalter de Baix)

Can Quim o Cal Geldeus (Puigpalter de Baix)

Veïnat de Lió

Can Quiumés

Can Turró

Can Mià

Can Calic

Can Mascaró

Veïnat de Lió 1 i 3

Veïnat de Mas Usall

Mas Granger

Can Serrat

Can Met Serra o Mas Brió

Can Tomany

Can Nanet

Mas Farró

Can Serra

Can Sotirà Vell

Can Vicenç

Veïnat de Mas Riera

Mas Pujals o Mas Riera

Veïnat de Mas Riera 3, 4 i 5

1.1.5 PLA ESPECIAL DEL NUCLI ANTIC (PENAB)

L'àmbit del PENAB és el següent:

El perímetre del barri vell està definit pel carrer Àngel Guimerà, carrer Països Catalans fins a plaça dels Turers, carrer Llibertat fins al CEIP Baldiri Reixach, límits oest, sud i est del col·legi, carrer del Canat, límits oest de finques particulars, carrer Mn. Sala, carrer Sant Martirià, carrer del Canat, carrer de Santa Teresa Jornet i Ibars, carrer i passatge Navata, carrer dels Valls, carrer de Sant Roc, plaça del Monestir, carrer d'Orient, ronda Monestir, carrer de Mossèn Pere Dausà, carrer de l'Ameller, límit sud de les cases de l'Ameller, límit nord del solar ocupat per ca l'Ameller, límits sud i oest

del Convent de la Providència, carrer de la Muralla, carrer Girona, carrer Coromina, interior d'illa fins a plaça Perpinyà, plaça Perpinyà i interior d'illa fins a carrer Àngel Guimerà.

Cal considerar, doncs, que tots els edificis i elements arquitectònics compresos dins d'aquest àmbit tenen ja un cert nivell de protecció, atès que l'objectiu de PENAB és

- Definir una estructura normativa que permeti la correcta protecció i recuperació del conjunt construït del nucli antic i propiciar que les noves actuacions mantinguin les referències històriques.
- Establir les pautes d'intervenció i tractament dels espais lliures per tal de revifar-los, amb una especial atenció a la recuperació dels recs que s'hauran de mantenir i millorar.
- Permetre el desenvolupament de les activitats residencials i econòmiques que afavoreixin unes millors condicions de vida del barri.
- Posar de manifest la importància de la topografia de l'assentament i el paper històric d'aquest barri com a centre de comunicacions i nucli viu de la ciutat.

Les proteccions particulars són de les obertures (amb llindes i brancals), badius i galeries, balcons i treballs de serralleria de les baranes, esgrafiats i les estructures de suport i funcionals dels edificis que estiguin representats al plànol d'alçats dels carrers.

1.1.6 INVENTARI DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DE CATALUNYA (IPA)

A més dels BCIN, BCIL i els elements esmentats anteriorment, a l'*Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya*, sense cap protecció especial, hi consten els elements següents:

Bany Vells

Creu de terme de Can Teixidor

Casa Vilanova-Cullell

Illa de cases carrer Lluís Companys 23-27, Vila Olímpica

1.1.7 INVENTARI DEL CONSELL COMARCAL

A l'*Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany* (2005), sense cap valor normatiu, hi ha uns quants elements que no consten en els llistats anteriors. Són els següents:

Antiga fàbrica de Xocolates Torras (exclosa del catàleg d'elements a protegir)

Cal Baró d'Esponellà (carrer Major, 18)

Can Buch (plaça del Teatre)

Can Coromina (plaça del Monestir)

Can Pipa

Can Mirambell o Can Frigola

Can Quim del Rec

Casa Coll, plaça de la Font

Cases Barates

Cases Gimferrer

El sindicat

Fàbrica Torrent

Farinera Surribas

Molí dels Paraires

Asil

Església de la Sagrada Família

Rentadors

S'hi especifiquen també uns quants edificis que poden considerar-se inclosos en la protecció d'una plaça o un carrer. Són els següents:

Plaça Major: Antic Hotel Mundial o Can Nenes, Cal Moliner o Molí de la Plaça o Can Cassó, Can Bòlica, Can Bulí, Can Grilló, Can Pons i l'Ateneu.

Carrer Nou: Can Coll i el Sagrat Cor.

Carrer de Sant Antoni: Can Joaquim Franch, Can Mascaró i Can Narcís Franch.

1.2 EDIFICIS DESAPAREGUTS

Per tal d'evidenciar la poca protecció de bona part del patrimoni arquitectònic de Banyoles, presentem un petit llistat d'edificis desapareguts en les últimes dècades:

Pisos de la Noela, edifici de finals del segle XIX o principis del segle XX, al carrer Baldiri Reixac, construït com a pisos de renda baixa per a la població immigrada.

Fàbrica Pujol, edificació industrial dels segles XVIII-XIX, situada al carrer Girona, amb una petita colònia de treballadors. Va ser fàbrica d'afinar cànem, fàbrica de paper, manufactura de filats de llana i finalment blanqueria. Enderrocada el 2001.

Can Castanyer, casa urbana de mitjan segle XX, al carrer de la Llibertat, projectada per Francesc Figueres, enderrocada el juliol de 2005.

Hermanites Velles, edifici del segle XIX, al carrer de Pius X, primer indret on les Germanetes dels Ancians Desemparats van instal·lar l'asil.

Can Gou, al carrer de Sant Martírià, construït a la dècada de 1860 i enderrocant el 2023, tot i estar dintre de l'àmbit de protecció del PENAB pel que fa a la façana amb les seves obertures i treballs de serralleria dels balcons, amb el compromís de reconstruir la façana, en la qual hi havia un balcó amb una notable barana de forja.

1.3 CONCLUSIONS I PROPOSTES D'ACTUACIÓ

Els elements patrimonials situats al Barri Vell tenen un bon nivell de protecció, derivat del PENAB, i per tant, no sembla urgent augmentar-lo, en general. Així i tot, proposem alguns canvis per ressaltar el valor arquitectònic d'alguns edificis. En canvi, els edificis situats fora de l'àmbit del PENAB i especialment els més moderns (segles XVIII-XX) estan molt desprotegits, com es pot veure en els edificis que han estat enderrocats els últims anys. Convindria, per tant, millorar-ne la protecció.

D'altra banda, des l'any 1984, en què deu edificis es van declarar BCIL, no se n'ha declarat cap més, llevat de Can Gussinyer, que ha estat declarat BCIL a instàncies del Centre d'Estudis, propietari de l'edifici per herència de Jordi Gussinyer. Després de 40 anys, doncs, creiem que ja és hora d'augmentar la protecció d'alguns dels edificis que configuren el paisatge urbà de la nostra ciutat.

Per tot això, proposem les mesures següents:

1.3.1 INICIAR LA TRAMITACIÓ DE DECLARACIÓ DE BCIN DE SANTA MARIA DELS TURERS I DE LA CASA DELS LLEONS

Santa Maria dels Turers és una de les esglésies gòtiques més antigues de les terres gironines (1269-1333), utilitza el model de nau única, és un dels exemples més remarcables de l'àrea gironina pel fa a l'espai i qualitat constructiva i, a més, és un dels pocs edificis religiosos de promoció i patrocini exclusivament municipal.

En el Col·loqui de Tardor de l'any 2017, que es va dedicar a l'estudi de Santa Maria dels Turers, l'historiador de l'art Pere Freixas va afirmar:

Malgrat els afegits que distorsionen la percepció homogènia de la fàbrica gòtica —a banda de les naus laterals i el pòrtic occidental, en temps moderns es va alçar la teulada, com ho indica el mur que recorre el temple per damunt de la cornisa—, tant a l'exterior com a l'interior de l'espai únic s'entreveu la correspondència harmònica i racional del conjunt de l'edifici. La tecnologia constructiva del gòtic hi és present com en molts altres exemples (l'església de Sant Genís de Torroella de Montgrí, el temple conventual de Sant Feliu de Guíxols, Sant Salvador de Breda i Sant Domènec de Girona). L'espai interior de 16,5 m d'amplada és concebut de manera unitària, sense transsepte i amb les capelles allotjades entre els contraforts, il·luminat per estrets finestrals allargassats. Alhora, la contenció ornamental característica del gòtic meridional redueix la presència de decoració a les boles llises dels permòdols i a l'austera ornamentació fitomòrfica del portal lateral, traslladat a tocar la capçalera, el timpà del qual és decorat amb pintures molt malmeses, presidides per Crist crucificat entre la Mare de Déu i sant Joan, notable exemple de pintura lineal realitzada dins del primer terç del segle XIV.

L'absis és dels més primerencs a Catalunya. Recordem que el gòtic irromp al Principat el darrer terç del segle XIII a la façana de la catedral de Tarragona i a la seu de Lleida, amb una resistència nítida a l'opus francigenum, ben divers de l'arquitectura gòtica meridional. A banda de les construccions dels ordes mendicants, l'església del Pi de

Barcelona —de la qual tenim la primera notícia el 1322— ha estat considerada el model paradigmàtic d'arquitectura gòtica meridional on la nau única és la protagonista del temple. L'absis de Santa Maria dels Turers, pròxim al de Sant Francesc de Montblanc (vers el 1300), mostra un mòdul de set costats, igual que a Sant Domènec de Girona, que tanca un espai d'uns onze metres i mig d'amplada. En el mur del costat esquerre a tocar l'absis són visibles les preexistències de l'església romànica, el record de la qual s'observa d'alguna manera també en les proporcions estàtiques de projecció horitzontal del temple, en l'arc triomfal que tanca el presbiteri —gairebé de punt rodó— i en el coronament de la façana oest en forma de torre de cadireta.

Amb la declaració de BCIN s'obtindria un reconeixement nacional del seu valor.

Plantegem també la declaració de BCIN per a la *Casa dels Lleons*, que conserva unes pintures i uns grafitos de gran interès. Aquestes pintures, descobertes l'any 2001, es poden datar del segle XIII i tenen l'interès especial de constituir un conjunt pictòric singular a Catalunya perquè no prové del món religiós o dels grans palaus, sinó d'una casa benestant de la societat civil. Actualment es troben en un estat de conservació molt precari i la declaració de BCIN ajudaria al projecte, necessari i urgent, d'extreure-les per evitar-ne la degradació definitiva. En el ple del 22 de juliol de 2002, l'Ajuntament de Banyoles va aprovar sol·licitar a la Generalitat la protecció de l'edifici com a BCIN.

A l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya, hi consta, sense cap protecció especial, amb aquesta descripció:

Casa entre mitgeres de planta baixa, dos pisos i teulada a dos vessants amb el carener paral·lel a la façana principal. La casa sobresurt respecte a la línia de façanes de la plaça del Teatre, per alinear-se amb les cases del carrer Puig, d'aquesta manera s'obre una estreta façana a la plaça amb una obertura per planta. La façana principal està clarament separada entre els números 1-3, on es conserva l'original, i el número 5 completament reformada, resultat de la segregació que es va fer a finals del segle XX.

A l'habitatge del carrer del Puig 1-3 s'obren dues portes a la planta baixa, una d'arc rebaixat i l'altre més ample i rectangular. Als dos pisos superiors hi ha tres obertures per planta, però no segueixen els mateixos eixos verticals. Les de la primera planta són més grans, emmarcades per carreus i amb l'ampit motllurat, i una d'elles dona a un petit balcó amb la barana de ferro forjat. El parament està arrebossat i decorat amb carreus dibuixats en el morter.

L'inici de la façana de l'habitatge número 5 està marcat per un petit angle que fa el mur, tot seguint el traçat del carrer. Aquesta façana presenta dues obertures per planta, totes elles allindades; una del primer pis dona a un petit balcó individual amb la barana de ferro forjat. Les obertures del pis superior són de grans dimensions formant una galeria. El parament està arrebossat i decorat amb el dibuix de carreus al morter.

Al seu interior es conserven arcs diafragma del segle XIII. Les estructures murals del primer moment constructiu només es troben a la meitat oest de la casa, on es troben pintures murals i un ample repertori de grafitis. En un dels murs la pintura està dividida en dos registres: a l'inferior es representa un paviment amb alfardons i rajoles quadrades decorades amb motius vegetals i geomètrics, i al superior dues figures zoomòrfiques que podrien representar lleons o llops. Al mur hi ha una porta tapiada, emmarcada per una sanefa. A l'altre costat del mur la decoració està formada per cercles amb florons. Aquestes pintures serien d'un període tardoromànic o protogòtic.

Els grafitis conservats són majoritàriament incisos, però alguns estan pintats amb carbó o mangra. Estan en bon estat de conservació i es localitzen principalment a la segona planta de la casa, però a la primera planta també s'han localitzat en una paret. A partir d'anàlisis paleogràfiques, iconogràfiques i de les superposicions, es poden datar entre els segles XIII i XX, però destaquen els realitzats entre els segles XIII i XV per la seva qualitat.

1.3.2 DECLARAR BCIL ELS EDIFICIS SEGÜENTS

En primer lloc, uns quants edificis que, tot i estar inclosos en el PNAB, convindria destacar pel seu valor arquitectònic i històric:

- *El Tint* (segle XVI), bona mostra d'arquitectura industrial, al carrer de Sant Pere. De propietat municipal, actualment és la seu del Centre d'Estudis.
- *Can Torrent* (1854), al carrer de les Escrivanies, amb estances de notable riquesa decorativa. Galeria triple a la part posterior. Habitatge particular.
- *Can Lavall*, dit també Can Perpinyà i Can Bach (s. XVI-XIX), al carrer de les Escrivanies. Casa noble de grans dimensions. A l'interior hi ha pintures murals de 1847. Habitatge particular.

- *Can Carré* (principis del segle XX), al carrer de Sant Martíà. Esgrafiats notables a les façanes. Gran galeria a la façana posterior. Actualment és una residència geriàtrica.
- *Can Coromina* (finals del s. XIX - principis del s. XX), a la plaça del Monestir. Casa urbana que destaca per la resolució de la façana i la galeria posterior doble de cinc arcades. Habitatge particular.
- *Can Boschdemont* (1941), edifici de pisos projectat per Isidre Bosch, d'inspiració noucentista. Destaca, a la façana, un tribuna i una fornícula. Habitatges particulars.

En segon lloc, convindria declarar BCIL diversos edificis situats fora de l'àmbit del PENAB i, per tant, poc protegits:

- *L'Ajuntament de Banyoles* (1926), projectat per Josep Francesc Ràfols. Es proposa declarar-lo BCIL no tant perquè es consideri que corri cap perill, sinó per evidenciar el seu valor arquitectònic.
- *Can Canova* (principis del segle XX), al carrer de Jacint Verdaguer, d'estil modernista, projectat pel mestre d'obres Pere Font. Habitatge particular.
- *Can Gelada* (1915), al carrer de Jacint Verdaguer, d'estil modernista, amb una gran balconada en forma ondulant. Pintures murals de Manel Pigem a l'interior. Habitatge particular.
- *Les Voltes dels Turers* (segle XVIII), restes d'un edifici projectat com a caserna. La porxada és de pedra de Banyoles i de carreus ben escudejats. Sota les voltes s'hi van establir diversos establiments a mitjans del segle XX amb decoració a la façana i el mobiliari, com una barberia i la lleteria de Can Sala, avui en dia desaparegudes.
- *Ca l'Alzina* (principis del segle XX), al carrer Baldiri Reixac, núm. 44-48, d'estil modernista, amb una gran balconada de forma ondulada amb una barana de forja. Habitatge particular.

- *Can Betlem* o *Can Surribas*, al passeig de la Indústria, projectat inicialment (1912-1914) per Josep Puig i Cadafalch i remodelat (1940-1941) per Francesc Figueras.
- La *Casa de Renda* o *Can Pere Font* (principis del segle XX), al passeig de la Indústria. Projectada pel mestre d'obres Pere Font, d'inspiració modernista. Habitatges particulars.
- Les *cases de la plaça Perpinyà*, núm. 21-23 (1929), projectades pel mestre d'obres Pere Font, d'inspiració modernista. Habitatges particulars.
- Les *cases de la plaça de Sant Pere*, del Grup de Nostra Senyora dels Turers (1955), projectada per Ignasi Bosch i Reig i construïda per l'Obra Sindical del Hogar y Arquitectura. Es tracta d'un edifici porticat, que segueix el contorn semi elíptic de la plaça.

1.3.3 ESTABLIR UNA PROTECCIÓ ESPECIAL PER ALS ELEMENTS SEGÜENTS:

- *Mas Palau*. El 1960, la Cooperativa Local de l'Habitatge de Banyoles va construir un centenar d'habitatges unifamiliars a Mas Palau, que són una mostra, a petita escala, de la concepció urbanística republicana de «la caseta i l'hortet». La major part d'aquests habitatges han estat reformats, però encara en queden alguns que convindria protegir, tant pel que fa als volums com a la façana. De fet, caldria protegir tots els que no han estat tocats i establir les normes d'actuació de cara a futures reformes per tal d'anar recuperant la morfologia del conjunt.
- Les *Cases Barates*: les cases del Grup Sant Martirià (1946) i lescases del Grup Nostra Senyora dels Turers (1955), construïdes per l'Obra Sindical del Hogar y Arquitectura, i les cases del Grup del Pla de l'Ametller (1963) o del Pla de la Formiga, construïts per la Cooperativa Local de la Vivienda de Bañolas. Caldria protegir totes les cases que no han estat tocades i establir les normes d'actuació de cara a futures reformes per tal d'anar recuperant la morfologia del conjunt.
- Les cases que queden de l'antic *Passeig de la Indústria* (principis del segle XX), núms. 1-11, que són cases unifamiliars.

- Les *cases del Grup Gimferrer* (1950-1951), quatre cases construïdes per l'empresa José Gimferrer (les Saques) per als seus treballadors, que formaven una petita colònia industrial, al carrer de Circumval·lació al Puig d'en Colomer, núm. 2, 6, 10 i 14. En tancar l'empresa, les cases es van vendre i ara són habitatges particulars. De moment han conservat l'aspecte extern, però caldria assegurar-ne la protecció
- El que queda de les *cases d'en Bril·li*, o *d'en Bril·la*, conjunt de cases adossades situades al carrer de Buenos Aires, de finals dels segle XIX o principis del segle XX, que són un testimoni dels habitatges obrers d'aquells anys. Fa anys se'n van enderrocar algunes, però encara queden les corresponents als núms. 22-30, de tipologia similar.
- Les *fonts*: plaça de la Font, Can Puig, placeta dels Estudis, de la Rajoleria, de les Ànimes (carrer de Sant Martíria), de les Arcades, Font Pudosa, etc.

1.3.4 URGIR L'APROVACIÓ DEL PLA ESPECIAL DE RECS

Aquest Pla, lliurat a l'Ajuntament el 30 de novembre de 2020, representa la protecció dels recs de Banyoles i el seu entorn. Assegura, per tant, la protecció dels *rentadors*, tant col·lectius (plaça del Teatre, carrer de Sant Roc) com particulars, com els de les cases del carrer de les Rotes. El Pla especial detalla tots els rentadors que hi ha i els que hi havia i caldria recuperar: el del carrer del Progrès, el de la Pilar del Rec i el de Guèmol, darrera de can Ne.

Aquest Pla assegura també la protecció de la maquinària de la *Farinera Surribas* (segle XX), així com de diversos salts i molins situats al llarg del recorregut dels recs.

1.3.5 INCLOURE AL CATÀLEG DE BÉNS PROTEGITS

- *Església de la Sagrada Família* (1926), a la plaça de les Rodes, d'estil neoromànic, impulsada per Magdalena Aulina. Actualment és el local de Manípul de Manaies

- *Clínica Salus Infirmorum* (1964), projectada per Jordi Masgrau i Boschmonar, amb una capella amb dos vitralls dissenyats per Domènec Fita, que és també l'autor dels grans esgrafiats de la façana.
- Alguns *edificis industrials*, com les naus que corresponen als núm. 129 i 137, a l'Avinguda dels Països Catalans, cantonada al carrer dels Blanquers.
- L'edifici de les antigues escoles dels *hermanos*, al carrer de Sant Pere, que després de la guerra va acollir durant uns anys l'escola de nenes, fins al 1958. L'edifici està deteriorat en algun punt. L'estructura és com la de l'alberg. Pilars i voltes de llosa de pedra. L'estructura de suport i les obertures estan protegides pel PENAB.
- *L'Esquinçat* (carrer de la Rambla, núm. 30), obra de Jeroni Moner. Tot i que és un immoble que ha envellit malament, és una obra reconeguda en el món de l'arquitectura i incorporada al Registre d'Arquitectura Moderna DOCOMOMO. Caldria intentar frenar-ne la degradació i promoure'n la restauració per recuperar els seus valors originals.
- *Can Tarradas*, obra de Jeroni Moner, actualment propietat municipal, on està previst instal·lar la col·lecció d'art cedida per Jordi Gimferrer.
- Conjunt d'habitatges del carrer de Colom, construïts a principis del segle XX amb alguns destacats com a Can Gratacós Massanella, que ha mantingut el seu estat original fins els nostres dies.
- *Xemeneia del carrer de Sant Martíà*, núm. 55-63, com a un dels pocs vestigis de l'activitat industrial de Banyoles, tal com ha estat demanat recentment a l'Ajuntament per l'Associació de Veïns i Veïnes del Barri Vell. I també *la xemeneia del Sindicat* (Cooperativa Agrícola de Banyoles), que formava part de la fàbrica J. Ribó i Companyia.
- *El campanar del Sagrat Cor*. Tot i que l'edifici del Sagrat Cor està inclòs en el PENAB, la protecció es concreta a la façana i la galeria, i el campanar queda desprotegit. Es tracta d'una obra d'estil neogòtic, construïda, com el conjunt del convent, entre les darreries del segle XIX i primers anys del segle XX. El fet que el campanar no sigui visible des del carrer fa que sigui força desconegut.

Esmentem també alguns edificis que consten a l'*Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya*, i que, per tant, sembla evident que haurien de formar part del *Catàleg de béns protegits*. Són els següents:

- *Can Mirambell* o *Can Frigola*, d'origen medieval, amb una finestra gòtica, a la plaça de la Font.
- *Banys Vells* (1995), bar-restaurant projectat per Josep M. Miàs.
- *Creu de terme de Can Teixidor*, originàriament gòtica i reconstruïda el 1987.
- *Casa Vilanova-Cullell* (finals del segle XX), habitatge unifamiliar projectat per Albert Illescas i Jeroni Moner, al carrer de Bertran Samasó, núm. 22.
- *Illa de cases del carrer Lluís Companys 23-27*, Vila Olímpica, projectada per Josep Fuses i Joan M. Viader. Esmentem aquest edifici perquè és el que consta a l'*Inventari de la Generalitat (IPA)*, però caldria ampliar la protecció al conjunt d'edificis que formen la Vila Olímpica.

1.3.6 GESTIONAR LA INCORPORACIÓ D'ALGUNS DELS ELEMENTS QUE CONSTEN AL CATÀLEG DE BÉNS PROTEGITS A L'INVENTARI DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DE CATALUNYA.

En aquest cas no es tracta d'augmentar la protecció, sinó de donar visibilitat al patrimoni banyolí a nivell nacional.

Proposem els edificis següents:

- Ca N'Hort (carrer de Cervantes)
- Can Canova (carrer de Jacint Verdaguer)
- Can Carré (carrer de Sant Martirià)
- Can Gelada (carrer de Jacint Verdaguer)
- Can Lavall (carrer de les Escrivanies)
- Can Llach (plaça dels Turers)
- Mas Teixidor del Terme (ronda Fortià)
- Can Torrent (carrer de les Escrivanies)

Can Trull Vell (camí de Can Trull Vell)
Can Boschdemont (avinguda dels Països Catalans)
Can Tomàs Serra (carrer del Puig)
Ca l'Alsina (carrer de Baldiri Reixac)
Can Garriga-Gimferrer (carrer de Girona)
Farmàcia Masgrau (carrer de la Porta dels Turers)
Farmàcia Omedes (carrer Mercadal)
Fàbrica Prat o Alberg de Banyoles i la casa del costat (carrer Migdia)
Can Racó (carrer del Puig)

1.3.7 DONAR A CONÈIXER EL PATRIMONI ARQUITECTONIC BANYOLÍ

Paral·lelament a les actuacions que proposem per protegir i salvaguardar el patrimoni arquitectònic banyolí, cal donar-lo a conèixer a la ciutadania, perquè del coneixement en derivarà l'estimació i, per tant, la protecció del patrimoni serà un objectiu compartit per tota la població.

Per facilitar aquest coneixement, proposem la preparació d'uns itineraris que permetin conèixer els BCINs, els BCILs i altres edificis d'interès. Caldria senyalitzar els elements seleccionats, afegir-hi amb un QR que permeti ampliar la informació i preparar un fulletó amb l'itinerari.

Es podrien organitzar també una o diverses visites guiades per donar a conèixer aquest patrimoni.

2. CAMÓS

2.1 SITUACIÓ ACTUAL

2.1.1 EDIFICIS DECLARATS BCIN

La Sala de Camós

La Torre de Can Basses

Vilauba (Zona arqueològica, 23 febrer 2021)

2.1.2 EDIFICIS DECLARATS BCIL (15 desembre 2005)

Can Llapart

Can Congost

Cam Pigem

Cam Palmes

Can Freixenet/Can Por

Santa Magdalena de Noves

Santa Maria de Camós

Sant Vicenç de Camós

2.1.3 CATÀLEG DE MASIES

Al Catàleg de masies i cases rurals en sòl no urbanitzable hi constem, a més dels BCIN i BCILS esmentats, els elements següents:

Sant Vicenç de Camós

Mas Ventós

Can Serrallonga

Mas Garser

Can Ramió

Cal Sereno

Can Marieta
La Canova
Can Gall
Mas Oliveres
Mas Poador
La Perpinyana
Mas Prat
Can Geldeus
Can Santa Maria
Cal Rei
Cal Fuster
Can Coll
Mas Reparada Vell
Can Quei
Can Pulido
Can Llusca
Can Prat de la Mitjavila
Can Canya
Can Petei
Can Grapes
Mas Ferrer IPA
Can Jep Sec / Mas Fuselles
Mas Candell
Mas Besalú
Can Mariscot
Cal Santu
Cal Mestre Coix
Can Milleres (El Molí de Can Milleres és a l'IPA)
Can Ramió

Ca l'Artigas

Can Xipis

Santa Maria de Camós

Can Mateu

Can Magot

Can Masmitjà

Can Cubell

La Rajoleria

La Torre de Dalt

Can Met

Cal Sastre

Cal Rei

Can Ribes

Can Tapis

Mas Casanova

Can Bosch

Can Padrés (Pedrers)

Mas Arnau / Can Paisà

Can Serrà

Can Martorell

Aquest Catàleg de masies i cases rurals en sòl no urbanitzable inclou també 15 cases rurals i 18 ruïnes. El *Catàleg* estableix que les obres de reforma o d'ampliació que s'hi facin han de conservar les característiques de l'ambient tradicional del medi rural, respectar tot els elements arquitectònics que caracteritzen l'edifici i procurar recuperar elements notables que s'haguessin amagat.

2.2 CONCLUSIONS

En general, els elements patrimonials de Camós tenen un bon nivell de protecció. Així i tot, es fan algunes propostes per augmentar la protecció d'alguns elements.

2.2.1 En primer lloc, si és que no s'ha fet ja en alguna modificació posterior, caldria incloure al *Catàleg de masies i cases rurals en sòl no urbanitzable*, la consideració de BCIL en dos edificis on no hi consta, tot i ser BCIL: Can Palmes i Can Por.

2.2.2 Igualment, si és que no s'ha fet, caldria fer constar que l'antiga rectoria o La Sala de Camós és BCIN i no com a BCIL, i treure la qualificació de BCIN a la Torre de Dalt, que no és certa.

2.2.3 DECLARAR BCIL LES MASIES SEGÜENTS:

- La Torre de Dalt, s. XV-XVII. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal*, p. 189.
- Cal Ferrer, s. XIII-XVIII. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal*, p. 169.
- Can Prat de la Mitjavila, s. XVI-XIX. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal*, p. 182.

En tots tres casos, aquestes masies ja consten al *Catàleg de masies i cases rurals en sòl no urbanitzable*, però convindria augmentar-ne la protecció.

2.2.4 DECLARAR BCIL EL PONT, LA FONT I EL PARATGE DEL SALT DALMAU, lloc tradicional de trobades i fontades i actualment ben agençat. El pont ja consta a l'IPA.

2.2.5 INCORPORAR AL CATÀLEG DE MASIES I CASES RURALS EN SÒL NO URBANITZABLE LA XEMENEIA DE LA BÒBILA D'EN VENTURA, que és l'únic element que queda d'aquesta bòbila moderna. Fa 15 metres i està envoltada per una casa de nova construcció, dita La Bòbila d'en Ventura. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal*, p. 188.

3. CORNELLÀ DEL TERRI

3.1 SITUACIÓ ACTUAL

3.1.1 EDIFICIS DECLARATS BCIN

La Torre de Pujals dels Cavallers

Castell de Ravós del Terri

Església de Ravós del Terri

3.1.2 EDIFICIS DECLARATS BCIL (6 octubre 2011)

Can Rovira (Borgonyà)

La Bastida (Borgonyà)

Can Pinjolan/ Can Corominas (Pont-xetmar)

Can Fuselles (Pujals dels Pagesos)

Mas Geli (Santa Llogaia del Terri)

Can Nadal (Sords)

Sant Joan Baptista de Borgonyà

Capella de Sant Antoni (Cornellà del Terri)

Sant Julià i Santa Basilissa de Corts

Sant Andreu del Terri

Sant Esteve de Sords (amb el comunidor)

Santa Eulàlia de Pujals dels Cavallers

Santa Llogaia del Terri

Santa Maria de Pujals dels Pagesos

Sant Pere de Cornellà del Terri

Pont de Sords

Pont de Sant Andreu del Terri

3.1.3 CATÀLEG DE PROTECCIÓ DEL PATRIMONI (2007)

A més dels BCIN i dels BCIL, al *Catàleg de Protecció del Patrimoni de Cornellà del Terri* hi consten els elements següents (alguns dels quals consten també a l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya):

Edificis i construccions d'interès històric, artístic i arquitectònic

Capella de Sant Jaume IPA

Cases del carrer del Carme IPA

Carrer de Sant Pere IPA

Pou de glaç de Palol de Farga IPA

Can Renart IPA

Can Mateu i Can Fusellas IPA

Can Prades IPA

La Fàbrica IPA

Can Reig, Pujals dels Pagesos IPA

Capella de Sant Miquel IPA

Molí Vell de Borgonyà

Ca la Flora

Rectoria de Pujals dels Pagesos

Antigues escoles de Cornellà del Terri

Conjunts d'interès urbanístic i històric

Nucli urbà de Cornellà del Terri

Nucli urbà de Pont-Xetmar

Nucli urbà de Borgonyà

Nucli urbà de Corts

Nucli urbà de Pujals dels Cavallers

Nucli urbà de Pujals dels Pagesos

Nucli urbà de Ravós del Terri

Nucli urbà de Sant Andreu del Terri

Nucli urbà de Sords

Nucli urbà de Santa Llogaia del Terri

Veïnat de Palol de Farga

Veïnat d'Ermedàs

En aquest *Catàleg* hi consten també una àrea de prospecció arqueològica (a Pujals dels Pagesos), dues àrees naturals d'interès històric i paisatgístic (Restes del Fossat del Castell de Cornellà del Terri i els marges del riu Terri, rieres, torrents i safareigs), una llista de jaciments arqueològics i un jaciment paleontològic.

Per als edificis inclosos en aquest *Catàleg* s'estableix una protecció del volum, façanes, estructures, materials existents i pendents de les cobertes, es prohibeixen obres d'enderroc i transformació dels elements edificatoris i estructurals definitoris del valor de l'edifici. Pel que va als nuclis i veïnats, s'estableix el manteniment de l'homogeneïtat i coherència del conjunt.

3.1.4 INVENTARI DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DE CATALUNYA (IPA)

A més dels BCIN, BCIL i els elements esmentats anteriorment, a l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya, sense una protecció especial, hi consten els elements següents:

Cal Fuster, Borgonyà

Can Frigola, Borgonyà

Mas Noguera, Borgonyà

Can Esteve, Pujals dels Cavallers

Cal Metge, Cornellà del Terri

Ca n'Ordis, de Pujals dels Cavallers

Mas Geli de Pujals dels Cavallers

Can Deri, veïnat de Palol de Farga

Can Riera, Pujals dels Pagesos

Mas Viladevall, Pujals dels Pagesos

Mas Portell, Ravós del Terri

Can Ferrer, Sant Andreu del Terri
Can Solà, Sant Andreu del Terri
Can Gironès, Santa Llogaia del Terri
Mas Peret Galí i Can Pigem, Santa Llogaia del Terri
Can Batic, Santa Llogaia del Terri
Can Conill, Santa Llogaia del Terri
Paller de Mas Sala, Santa Llogaia del Terri
Ca l'Ànima, Sords
Antiga rectoria de Corts
Antiga rectoria de Santa Llogaia del Terri
Antiga rectoria de Sords
Cine Rosa

3.1.5 INVENTARI DEL CONSELL COMARCAL

A l'Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany hi ha uns quants elements que no consten ni al Catàleg de Protecció del Patrimoni ni a l'IPA. Són els següents:

Molí Nou / Molí de Can Figa, Borgonyà
Cal Nen, Cornellà del Terri
Restes de l'antic hospital / Ca l'Andreu, Cornellà del Terri
Can Vilà, Corts
Can Martí, Pujals dels Pagesos
Can Galí, Ravós del Terri
Can Sureda, Ravós del Terri
Can Vedruna, Ravós del Terri
L'Estanc Vell, Ravós del Terri
Mas Mitjà, Sant Andreu del Terri
Can Cuní, Santa Llogaia del Terri
Can Massala, Santa Llogaia del Terri
Can Casellas, Sords

3.2 CONCLUSIONS

Els elements patrimonials de Cornellà del Terri tenen un bon nivell de protecció. Els pocs elements que consten a l'*Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany* i que no tenen protecció no sembla que calgui incloure'ls al *Catàleg de Protecció del Patrimoni*.

Així i tot, es fan algunes propostes per augmentar la protecció d'alguns elements.

3.2.1 DECLARAR BCIN LA BÒBILA D'ERMEDÀS.

3.2.2 DECLARAR BCIL LA FÀBRICA DE BORGONYÀ, un edifici industrial paperer (s. XIX), que conserva restes dels antics dipòsits de la pasta de paper, premsa de fusta, conjunt de turbines, etc. És un testimoni del passat industrial del municipi. Tot i que ja consta a l'IPA i al *Catàleg de Protecció del Patrimoni*, convindria augmentar-ne la protecció, per evitar la pèrdua de les restes dels elements industrials. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal*, p. 245

3.2.3 DECLARAR BCIL CAN BATIC, DE SANTA LLOGAIA DEL TERRI, que és una sala medieval. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal*, p. 262.

3.2.4 INCLOURE A L'INVENTARI DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DE CATALUNYA QUATRE ELEMENTS QUE CONSTEN AL CATÀLEG DE PROTECCIÓ DEL PATRIMONI, PERÒ NO A L'IPA. Són els següents:

Molí Vell de Borgonyà

Ca la Flora (Vegeu *Inventari del Consell Comarcal*, p. 218).

Rectoria de Pujals dels Pagesos

Les antigues escoles de Cornellà.

3.2.5 INCLOURE AL CATÀLEG DE PROTECCIÓ DEL PATRIMONI, A L'APARTAT DE CONJUNTS D'INTERÈS URBANÍSTIC I HISTÒRIC, LES CASES DELS OBRERS DEL MOLÍ DE CAN FRIGOLA (BORGONYÀ).

«Inicialment aquestes petites cases foren destinades com habitatges pels mateixos treballadors del molí paperer i es devien construir pels voltants de l'any 1845 atès, que dos anys després, el 1847, estaven inscrites en el llibre de finques urbanes de Borgonyà.

D'alguna manera les podríem qualificar com una petita colònia industrial paperera, força anterior del que serien les colònies tèxtils en diverses zones de Catalunya» (Miquel Rustullet, 2012)

Tenen interès, per tant, per la uniformitat del conjunt (malgrat les diverses modificacions fetes pels seus estadants), com testimoni del passat industrial del municipi.

3.2.6 INCLOURE AL CATÀLEG DE PROTECCIÓ DEL PATRIMONI, A L'APARTAT D'EDIFICIS I CONSTRUCCIONS D'INTERÈS HISTÒRIC, ARTÍSTIC I ARQUITECTÒNIC, LA SÍNIA DE RAVÓS (S. XIX-XX), formada per un pou amb el mecanisme per pouar l'aigua, i la *sínia de Can Pujol*, a Santa Llogaia del Terri. Totes dues sínies són testimonis d'una activitat agrícola ja desapareguda. La sínia de Ravós consta a l'*Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany* (p. 304), però no té cap mena de protecció.

Pel que fa a la sínia de Can Pujol, convindria evitar que els arbres tombin les columnes i reparar la paret de la boca del pou.

La sínia de Can Pujol

4. CRESPIÀ

4.1 SITUACIÓ ACTUAL

4.1.1 EDIFICIS DECLARATS BCIN

No n'hi ha cap.

4.1.2 EDIFICIS DECLARATS BCIL (10 maig 1989)

Ca n'Ordis / Can Piferrer

Zona de protecció del torrent Merler

Santa Eulàlia de Crespià

Sants Just i Pastor de Pedrinyà

Sant Miquel de la Roca

Sant Bartomeu de Basset (ruïnes)

Jaciment d'Incarcal

4.1.3 CATÀLEG DELS ELEMENTS D'INTERÈS HISTORICO-ARTÍSTIC

El POUM de Crespià incorpora un *Catàleg dels elements d'interès històrico-artístic* en el qual hi consten els BCIL esmentats.

4.1.4 INVENTARI DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DE CATALUNYA (IPA)

A l'IPA, sense una protecció especial, a més dels elements esmentat, hi consten els següents:

Can Llavanera

Can Porcioles

Hospital i capella de Santa Llúcia

Pou de glaç de Crespià

4.1.5 INVENTARI DEL CONSELL COMARCAL DEL PLA DE L'ESTANY

A més dels elements esmentats, a *l'Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany* hi consten els elements següents:

Can Cueta

Can Quer de l'Hosta

Can Teixidor

La Costa

L'Hostal Nou

4.2 CONCLUSIONS

4.2.1 ES PROPOSA DECLARAR BCIN SANT MIQUEL DE LA ROCA,

Es tracta d'un santuari ubicat dins d'una bauma, d'orígens medievals, un edifici únic a la comarca, situat en un indret excepcional i en estat ruïnós. Actualment és BCIL, però la singularitat del monument aconsella declarar-lo BCIN. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal*, p. 328-329.

4.2.2 Tot i les *restes de l'hospital* i la *capella de Santa Llúcia*, d'època medieval, actualment a l'Ajuntament de Crespià, *Can Porcioles* i *Can Casellas* poden considerar-se béns protegits pel fet d'estar inclosos en la zona de protecció del torrent Merler, convindria augmentar-ne la protecció i **DECLARAR BCIL CADA UN D'AQUESTS TRES ELEMENTS.**

4.2.3 DECLARAR BCIL LA MASIA DE CAN LLAVANERA, d'època medieval (vegeu *Inventari del Consell Comarcal*, p. 314), Està inclosa a l'IPA, però convindria augmentar-ne la protecció.

4.2.4 INCLOURE AL CATÀLEG DELS ELEMENTS D'INTERÈS HISTÒRICO-ARTÍSTIC ELS VEÏNATS DE LLAVANERA I DE POMPIÀ, tots dos d'origen medieval (vegeu *Inventari del Consell Comarcal*, p. 324-325).

5. ESPONELLÀ

5.1 SITUACIÓ ACTUAL

5.1.1 EDIFICIS DECLARATS BCIN

Castell d'Esponellà

Can Bofí de la Torre

5.1.2 EDIFICIS DECLARATS BCIL (20 setembre 1989)

Torre de Vivet

Sant Cebrià d'Esponellà

Sant Iscle de Centenys

Santa Maria de Vilert

Sant Miquel de Centenys

Sant Esteve de Vilert

Pont d'Esponellà

Creu de terme de Martís

5.1.3 CATÀLEG DE BÉNS A PROTEGIR

El POUM d'Esponellà inclou un *Catàleg de béns a protegir*, que, a més dels BCIN i els BCIL esmentats, relaciona els elements següents:

Casal de Centenys

Pont de Martís

A aquest *Catàleg* hi consten altres elements de caràcter arqueològic, com les coves dels Encantats i Mariver, els camps 15 i 7 i l'Olivet d'en Perramont. Per als edificis inclosos a aquest *Catàleg* s'estableix que no es poden enderrocar, que no s'hi poden fer altres obres que les de restauració o conservació, sense variar els elements edificatoris i

estructurals definitoris dels seus valors, i que s'han de respectar les façanes, els buits, els afegits, les obertures, els materials i els pendent de les cobertes.

5.1.4 INVENTARI DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DE CATALUNYA (IPA)

A l'IPA, sense una protecció especial, a més dels elements esmentat, hi consten els següents:

Can Colomer

Central elèctrica d'Esponellà

Can Vila, Centenys

Casa del carrer Principal 8 de Centenys

Can Roure, Martís

Can Vila / Mas Hospital, Martís

Cal Baró

Mas Batllori

Escola de Vilert

Forn de Can Masdemont

Forn de Mas Abella

Pont de Batllori

5.1.5 INVENTARI DEL CONSELL COMARCAL DEL PLA DE L'ESTANY

A més dels elements esmentats, a *l'Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany* hi consten els elements següents:

Ca l'Abella

Cal Senyor Baldiri

Ca n'Anglada (les Anglades)

Can Llobet (les Anglades)

Can Pijoan (Centenys)

Can Què
Can Sot (les Anglades)
Can Torrent (Centenys)
Les tres centrals elèctriques del Fluvià
Capella de la Mare de Déu dels Dolors, Martís
Veïnat de les Caselles
Veïnat de Batllori
Veïnat de Borrell
Veïnat de Martís
Veïnat de les Anglades
Font de beu-i-tapa

5.2 CONCLUSIONS

En general, els elements patrimonials d'Esponellà tenen un bon nivell de protecció. Així i tot, es fan algunes propostes per augmentar la protecció d'alguns elements:

5.2.1 INCLUIR AL CATÀLEG DE BÉNS A PROTEGIR

- els *veïnats de les Caselles* (on a més de la Torre de Vivet, declarada BCIL hi ha altres masies d'interès), *Batllori* (on destaca el Mas Auró), *Borrell* (on destaquen Can Valencià i Can Prat), *Martís* (amb Can Roure i Ca l'Hospici, entre d'altres) i *les Anglades* (Ca n'Anglada, Can Llobet, Can Sot, etc.). Tots cinc veïnats són ells d'origen medieval. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal*, p. 358-362.

- la *Casa dels Enginyers*, com a vestigi del projecte fallit del pantà de Crespià.

- el *for de calç del camp d'en Ferrer*, a Centenys, i el forn de calç de la Torre, a Vilert. Vegeu *Foc, terra i aigua*, p. 122 i 136.

5.2.2 DECLARAR BCIL ELS ELEMENTS SEGÜENTS;

- *Ca l'Abella*, Vilert, masia del s. XIII i posteriors. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal*, p. 341.
- *Cal Baró*, del s. XVIII, actual seu de l'Ajuntament. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal*, p. 342.
- *Can Colomer*, masia del s. XIV i posteriors. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal*, p. 346.
- Les tres *centrals elèctriques* del Fluvià: la de Martís (1910), Esponellà (1920) i Vilert (1914). Vegeu *Inventari del Consell Comarcal*, p. 354.
- *Pont de Martís*, d'una sola arcada i dos passos d'aigua laterals. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal*, p. 382.

6. FONTCOBERTA

6.1 SITUACIÓ ACTUAL

6.1.1 EDIFICIS DECLARATS BCIN

Can Pujol

6.1.2 EDIFICIS DECLARATS BCIL

Can Jan (16 febrer 1998)

Edificis declarats BCIL segons el Catàleg de masies, però que no consten a l'IPA

Can Pujol Petit (edifici adosat a Can Pujol)

Ca l'Anglada

Mas Planells / Can Xaló (inclou Mas Planells II)

La Torre de Figueroles

Mas Hospital / Can Gelada

Cal Masover / Can Fonso

Can Fares

Ca l'Oriol

Mas Freixenet

Can Ginebreda

6.1.3 CATÀLEG DE MASIES

Al Catàleg de masies i cases rurals en sòl no urbanitzable hi constem, a més dels BCIN i BCILS esmentats, els elements següents:

Cal Ferrer

Cal Valentí
Can Carreteric
Cal Correu
Can Meric
Mas Pagès / Mas Blanch
Mas Salvatella
Can Garriga
Can Casot
Can Julià
La Casona
Mas Pere
Antic Ajuntament
Rectoria de Fontcoberta

Figueroles

Can Mas
Can Pelador
La Canova
Mas Ferrer / Ca l'Ericus
Mas Planells II
Mas Tià

Espasens

Mas Serra
Can Moixinau
Restes del castell d'Espasens

Fares

Can Nando

Can Set
Can Cigala
Cal Músic
Ca la Carme

Vilavenut

Mas Masó
Can Jacques
Can Serra
Can Cosme
Les Planeses I - II

Deri

Can Deri
Can Noguer
Can Caies
Casa de Farga

Disseminat

Mas Prat
Can Joan / Ca l'Angeleta
Can Pep / Can Tonador
Sant Bartomeu (Masia que inclou l'ermita de Sant Bartomeu de Torres)
Cal Panyero
Mas Anglada I -II / Ca l'Anglada

Sant Feliu de Fontcoberta
Sant Sadurní de Vilavenut
Ermita de Santa Caterina d'Espasens

Ermita de la Mare de Déu de la Font

A l'apartat de cases rurals, hi consta, entre d'altres, Ca l'Oriol petit, sense protecció especial, tot i que es fa constar que té elements constructius d'especial interès.

6.1.4 INVENTARI DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DE CATALUNYA (IPA)

A l'IPA, a més dels elements esmentats, hi consten els elements següents:

Mas la Torre / Torre Borel·la (la Farrés)

Rectoria de Vilavenut

Forn de Ca l'Anglada

6.1.5 INVENTARI DEL CONSELL COMARCAL DEL PLA DE L'ESTANY

A més dels elements esmentats, a *l'Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany* hi consta Ca l'Estariola.

6.2 CONCLUSIONS

En general, els elements patrimonials de Fontcoberta tenen un bon nivell de protecció. Així i tot, es fan algunes propostes per augmentar la protecció d'alguns elements:

6.2.1 INCLUIR A L'INVENTARI DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DE CATALUNYA (IPA) TOTS ELS EDIFICIS DECLARATS BCIL, segons el *Catàleg de masies*.

6.2.2 DECLARAR BCIL ELS ELEMENTS SEGÜENTS:

- *Mas la Torre / Torre Borel·la*, dels segles XIII-XIV (si és que no hi consta amb un altre nom). Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 406.

- *Ca l'Estarriola*, dels segles XIV-XV i posteriors. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 390.

- Restes del *castell d'Espasens*, casa forta dels segles XIV-XV. Ruïnes excavades i consolidades. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 405.

- *Ermites de Santa Caterina d'Espasens* (s. XIII i posteriors) i *de la Mare de Déu de la Font* (s. XII-XV). Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 414 i 415.

- Les *esglésies parroquials de Fontcoberta i Vilavenut*.

- El jaciment de *la Roca Foradada*

6.2.3 . ESTABLIR COM A BÉNS A PROTEGIR:

- el *conjunt dels veïnats d'en Deri, d'en Fares, de la Farrès i de Figueroles*. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 400-403.

- el *fornc de calç de cal Cucut*, a Vilavenut. Vegeu *Foc, terra i aigua*, p. 145.

7. PALOL DE REVARDIT

7.1 SITUACIÓ ACTUAL

7.1.1 EDIFICIS DECLARATS BCIN

Castell de Palol

Can Verdera / Mas Bardera, de la Mota (ruïna)

7.1.2 EDIFICIS DECLARATS BCIL (26 maig 2005)

Pou de glaç de Palol de Revardit / de la Banyeta

Església de Sant Miquel de Palol de Revardit

Església de Sant Martí de la Mota

Església de Sant Martí de Riudellots de la Creu

Restes de la capella romànica de Sant Martí Boscós (ruïnes situades al costat de l'església de Sant Martí de Riudellots de la Creu)

Dolmen de la Mota / del Turó de Sant Dalmau / del Montbó (26 juny 1985).

7.1.3 CATÀLEG DE MASIES, CASES RURALS I RUÏNES EN SÒL NO URBANITZABLE

Al *Catàleg de masies* es relacionen les 41 masies que hi ha al municipi i totes consten Bé d'Interès Local. També tenen aquesta qualificació les 21 ruïnes recollides al *Catàleg de masies*. En cap cas, però, aquestes masies consten a l'IPA com a BCIL. És possible que Bé d'Interès Local no sigui el mateix que BCIL.

7.1.4 INVENTARI DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DE CATALUNYA (IPA)

A l'IPA, sense una protecció especial, a més dels BCIN i BCIL esmentats, hi consten dues masies, Can Vinardell i Masia del Pla de la Banyeta, que no consten, almenys amb aquest nom, al *Catàleg de masies*. Hi consta també el pont vell del Marmanya.

7.1.5 INVENTARI DEL CONSELL COMARCAL DEL PLA DE L'ESTANY

A més dels elements esmentats, a l'*Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany* hi consta l'edifici de l'Ajuntament de Palol de Revardit.

7.2 CONCLUSIONS

7.2.1 El fet de considerar Bé d'Interès Local sistemàticament totes les 41 masies i les 21 ruïnes inventariades, és una manera de devaluar-ne la protecció. En tot cas, cal aclarir el significat de Bé d'Interès Local i no confondre'l amb la protecció de BCIL.

7.2.2 INCLOURE, EN UN CATÀLEG DE BÉNS A PROTEGIR

- el *for de ciment d'en Segarra*, a Riudellots de la Creu. Vegeu *Foc, terra i aigua*, p. 159.

- la *font de Can Janic*. Vegeu *Les fonts del Pla de l'Estany*, vol. I, p. 181

7.2.3 DECLARAR BCIL ELS ELEMENTS SEGÜENTS:

- l'edifici de l'*Ajuntament* de Palol de Revardit, antigues escoles (1931-1933). Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 425.

- el *pont del Marmanya / Pont Vell*. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 440.

7.2.4. INCLOURE AL CATÀLEG DE MASIES LES DUES MASIES SEGÜENTS QUE CONSTEN A L'IPA (a no ser que hi figurin amb un altre que s'hagin nom o enderrocat):

- *Can Vinardell*, del s. XIV-XVIII. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 429.

- *Mas Banyeta*, del s. XVII. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 431.

8. PORQUERES

8.1 SITUACIÓ ACTUAL

8.1.1 EDIFICIS DECLARATS BCIN

Església de Santa Maria de Porqueres (inclou el seu entorn, amb la rectoria)

Mas Castell de Porqueres

Can Traver, Usall (inclou l'entorn, amb Mas Mollet)

La Torre de Pujarnol

La Torre Descalç (de Calç), Pujarnol

Declarats BCIN segons Inventari de béns a protegir pel seu valor històric, arquitectònic i natural, però no consten, almenys amb aquest nom, a l'IPA.

Can Finot, Usall (inclou el seu entorn, Can Finot Vell / Mas Mollet)

Can Caseta / Can Cols, Usall

8.1.2 EDIFICIS DECLARATS BCIL (13 juny 2013)

Mata

Ajuntament / Mas Farrerós

Mas Costa

Can Frigola

Antiga estació del carrilet / Baixador de Mata

Església de Sant Andreu de Mata

Merlant / Caselles Davall

Can Soler de Merlant

Ca l'Estrada

Can Gallifa (inclou capella)

Ermита de Sant Quirze i Santa Julita

Miànigues

Can Casadevall / Can Xargai

Can Guardiola

Can Campolier

Església de Sant Romà de Miànigues

Porqueres

Can Rodeja

Can Ginestar (inclou capella)

Ca n'Ordis / Can Crais

Sant Bartomeu de Matamala

Pujarnol

Can Vila

Mas Les Oliveres

Església de Sant Cebrià de Pujarnol

Ermita de Sant Maurici de Calç

Ermita de Sant Patllari

Usall

Can Carreres

Can Guilana

Can Fages

Can Masmiquel

Can Llos

Can Davall

Església de Sant Cristòfol d'Usall (inclou el seu entorn, amb la rectoria)

Declarats BCIN segons Inventari de béns a protegir pel seu valor històric, arquitectònic i natural, però no consten, almenys amb aquest nom. A l'IPA.

Rectoria d'Usall

Forn de Calç de Can Badosa

8.1.3 INVENTARI DE BÉNS A PROTEGIR PEL SEU VALOR HISTÒRIC, ARQUITECTÒNIC I NATURAL

Al POUM de Porqueres hi figura un *Inventari de béns a protegir pel seu valor històric, arquitectònic i natural*, que consta de diversos apartats:

- Jaciments arqueològics inventariats a la Carta Arqueològica i Paleontològica de la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya. N'hi ha 23.

- Àrees naturals d'interès paisatgístic: Paratges naturals (4), arbres (22) i fonts (42).

- Conjunts d'interès urbanístic i històric:

Nucli de Mata

Conjunt de Miànigues

Conjunt de Pujarnol

Conjunt d'Usall

- Edificis i construccions d'interès històric, artístic i arquitectònic (els BCIN i BCIL esmentats)

Al POUM de Porqueres hi ha també un *Catàleg d'identificació de masies en sòl rústic*, on, a més dels BCIN i BCIL esmentats, hi consten totes les masies del municipi.

- *Espai PEIN*. Algunes d'elles tenen la protecció que es deriva del fet d'estar dins de l'Espai PEIN. Són les següents:

Mas Quintà

Can Solaric

Can Bosch

Cal Ferrer

Can Morgat

Puig Forcaire

Can Montalt / Mas Marquès

Can Llutí

El Corralot

Can Cisó

Mas Artigues

Can Guardabosch

Can Capellà Bou

Salt del Matxo

Can Brugada

El Casot

Mas Tanyers

Casa Nostra (hípica, torre de l'aigua i escola)

Can Xirgues

Cal Germà

El Vilar

Can Montguix

Can Tista

La Canova (en desús)

Can Camil (en desús)

Mas Matella Vell (en desús)

Can Torrentmal (ruïnes)

- La resta de masies són les següents:

Mata

Mas Vilardell

Ca l'Homenet

Les Costes

Ca l'Ura

Can Candi

El Molí 1, 2

Merlant

El Pou

La Canova

Miànigues

Mas Estanyel

Can Grill

Mas Tomàs

Can Benet

Cal Sastre

Mas Carbonell

Rectoria

Can Monjo (ruïnes)

Porqueres

Can Castellar

L'Arn

Can Pau Sord

Mas Nierga

Mas Vilauba

Mas Casals

Can Falet (en desús)

Les Comes (en desús)

Can Matamala (ruïnes)

Can Bescaula (ruïnes)

Pujarnol

Can Sutirà

El Molí

Can Gelada

Mas la Mata

Mas Grill

Can Camós

Can Sopa

El Puig

Can Coll

La Rajoleria Vella

La Coma d'en Mont

Can Geldeus (en desús)

El Rajoler (ruïnes)

Can Mont (ruïnes)

Can Burrió (ruïnes)

Can Vinyes (ruïnes)

Can Garbat (ruïnes)

Usall

Casa Nova Travé

Mas Escolà

Can Bach

El Casal

Can Ramió

Can Japot

Can Romaguera

Can Mingolina

Can Tià de la Pipa

Can Coma

Mas Sastre

Can Sisó

El Molí

Can Po

Can Casadevall (en desús)

8.1.4 INVENTARI DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DE CATALUNYA (IPA)

A més dels elements anteriors, a l'IPA hi consten, sense protecció, els elements següents:

Forn de ciment de Vinyaplana

Molí d'en Sutirà

Rajoleria Casellas

Rajoleria de Can Vilar

A l'*Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya* hi consta, sense protecció, el Dolmen de Can Closes.

8.1.5 INVENTARI DEL CONSELL COMARCAL DEL PLA DE L'ESTANY

A l'*Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany* hi ha alguns elements que no consten a l'*Inventari de béns a protegir* ni a l'IPA. Són els següents:

Can Xargai de Mata, p. 471

Refugi antiaeri de la Casanova de Traver, p. 479

Font del Salt d'en Vila, Pujarnol, p. 495

Portal d'entrada de la finca de Casa Nostra, p. 498

8.2 CONCLUSIONS

Globalment, els elements patrimonials de Porqueres estan convenientment protegits. Així i tot, se suggereixen algunes actuacions

8.2.1 DECLARAR BCIN ELS ELEMENTS SEGÜENTS:

- *Can Montguix i Can Tista*, amb tot el contingut documental que conserva, com l'espai on va viure i treballar Carles Fonseré i la seva muller, Terry Broch,
- *El Bosc de Can Ginebreda*, amb el conjunt de l'obra de Xicu Xabanyes.

8.2.2 DECLARAR BCIL ELS ELEMENTS SEGÜENTS:

- *Refugi antiaeri de la Casanova de Traver*. Construït el 1938, és un dels pocs testimonis que queden del camp d'aviació de Martís i, per tant, convindria assegurar-ne la protecció. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 479.
- *Font del Salt d'en Vila*, Pujarnol. L'interès especial d'aquesta font rau en el fet que va ser l'indret on Jacint Verdaguer va llegir fragments del *Canigó*, que estava escrivint, en la seva visita a Banyoles l'any 1884. Convindria, per tant, assegurar-ne la protecció. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 495.
- *Portal d'entrada de la finca de Casa Nostra*. Porta d'accés a la finca de Casa Nostra, construïda el 1924. Tot i que no està clara l'atribució que tradicionalment s'ha fet a Rafael Masó, no deixa de ser una obra d'interès que convindria preservar. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 498.
- *Can Rovira*, masia dels segles XVI-XVIII, a Pujarnol. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 465.
- *Can Xargai de Mata*, masia dels segles XIV-XVIII que juntament amb Can Costa i Can Frigola (tots dos BCIL), són els tres masos més antics del nucli de Mata. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 471.
- *Dolmen de les Closes o de Pujarnol*.

8.2.3 INCLOURE A LA LLISTA D'EDIFICIS I CONSTRUCCIONS D'INTERÈS HISTÒRIC, ARTÍSTIC I ARQUITECTÒNIC

- *El pou de glaç de Merlant*
- *El font de ciment de Can Montguix*
- *El forn de guix de l'Arn*

Vegeu *Foc, terra i aigua*, p. 164, 165 i 171.

9. SANT MIQUEL DE CAMPMAJOR

9.1 SITUACIÓ ACTUAL

9.1.1 EDIFICIS DECLARATS BCIN

Castell de Falgons

Torre de Can Ginestar

Torre de Briolf

Castell de Roca

Torre de guaita. Sobre aquest element, l'IPA diu, textualment: «No es tenen referències d'aquesta torre, *ni tampoc es coneix la seva ubicació*».

9.1.2 EDIFICIS DECLARATS BCIL

No n'hi ha cap.

9.1.3 CATÀLEG DE MASIES I CASES RURALS

Al *Catàleg de masies i cases rurals* es relacionen 83 masies, 8 cases rurals i 34 ruïnes, i s'estableix un criteri genèric de protecció: les obres de reforma o d'ampliació que s'hi facin han de conservar les característiques de l'ambient tradicional del medi rural, respectar tot els elements arquitectònics que caracteritzen l'edifici i procurar recuperar elements notables que s'haguessin amagat.

9.1.4 INVENTARI DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DE CATALUNYA (IPA)

A més dels BCIN esmentats, a l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic hi consten, sense protecció específica, els elements següents:

Can Rovira

Antic molí (Molí de Sant Miquel / Molí d'en Prat)

Església de Sant Miquel de Campmajor

Església de Sant Martí de Campmajor
Església de Sant Vicenç de Falgons
Pont Sant Miquel (de Can Prat)
Pont de Guixeres/ Pont de la Caseta
Resclosa del Molí de Roca
Rajoleria de Can Cadamont
Pedra dels tres senyors

9.1.5 INVENTARI DEL CONSELL COMARCAL DEL PLA DE L'ESTANY

A l'*Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany* hi ha alguns elements que no consten a l'IPA. Són els següents:

Església de Sant Esteve de Briolf
Ermita de Sant Natzari
Ermita de Santa Maria de Loreto
Ermita de Sant Nicolau

9.2 CONCLUSIONS

9.2.1 ES PROPOSA DECLARAR BCIL ELS ELEMENTS SEGÜENTS:

- *Can Rovira*, del s. XX. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 507.
- *Ca l'Estany*, dels s. XVII-XVIII. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 505.
- *Can Brugada*, dels s. XVI-XVIII. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 506.
- *El Molí de Sant Miquel / Molí d'en Prat*, dels s. XVI-XVII. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 508.

- Les esglésies de *Sant Miquel de Campmajor, Sant Martí de Campmajor, Sant Vicenç de Falgons i Sant Esteve de Briolf*.

- Les ermites de *Sant Natzari, Santa Maria de Loreto i Sant Nicolau*.

- Els ponts de *Can Prat i de Guixeres/ Pont de la Caseta*. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 527-528.

9.2.2 ES PROPOSA INCLOURE EN UNA LLISTA DE BÉNS A PROTEGIR ELS FORNS DE GUIX DEL MAS NOU I DE CAN RAMON BENET, A SANT MARTÍ DE CAMPMAJOR.

Vegeu *Foc, terra i aigua*, p. 189 i 190.

10. SERINYÀ

10.1 SITUACIÓ ACTUAL

10.1.1 EDIFICIS DECLARATS BCIN

Castell de Teià / Can Parella

La Torre de l'Hereu

Cal Ferrer de les Torres

A l'Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya hi consten, com a BCIN, les Coves Prehistòriques de Serinyà (l'Arbreda, Mollet, Reclau Viver i altres), amb data de 22 de gener de 2003.

10.1.2 EDIFICIS DECLARATS BCIL (17 desembre 2013)

Ajuntament

Can Beia

El Sindicat

Can Malloles

Ca l'Arboçar

Ca n'Aulina

Ca n'Illa (inclou capella)

Can Carreres

Can Reixac

Can Solana

Mas Gatielles

Mas Servosa

Mas el Pou

Església de Sant Andreu de Serinyà

Capella de Sant Sebastià

Ermita de San Miquel Sesvinyes

Pou de glaç de Serinyà

Pont sobre el riu Ser

10.1.3 CATÀLEG DE MASIES

Al Catàleg de masies i cases rurals, a més dels BCIN i BCIL esmentats hi consten els elements següents:

Protecció especial

Cal Pastor

Mas Pelegrí

Mas Casadevall

Can Patrona

Can Cufí

Mas Oms

Mas Puig

Casals de Baix

Casals d'Amunt

Mas Pericot

La Bruguera

Can Calau

Can Melca

La Barraca

Can Ventura

Can Quintana

Mas Canela

Cal Masover

El Molí

La Masoveria

El Sabadí

Mas Bach de l'Illa
Sant Miquel Sesvinyes (masia)
Caselles d'Amunt
Mas El Pou
Can Solaric
Cal Cau de Dalt
Can Resiu
La Canova de la Font
Les Cruïlles
Perduts
Cal Mercader
Mas Budellers de Baix

Masies d'arquitectura tradicional que cal preservar

La Canova de n'Illa
Mas Terrades Vell

Cases rurals que formem part del paisatge rural

Can Tòfol
Can Prim
Can Gelada
Can Codony
Can Cufí
Can Bosquerós
La Central
Mas Fumerola
Can Piqué
Mas Espiga
Les Planetes

Magrill de Ser

Can Pastor

Can Carlí

Ruïnes

Can Canelles

Mas Budellers de Dalt

Brunyoles

La Rajoleria

Ca N'Hortós

El Molinot / Molí petit de n'Illa

Can Peret / Molí gran de n'Illa

Bach Esteve

Can Vilà

El Casal

Mas Serra

Cal Vicari

**10.1.4 INVENTARI DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DE CATALUNYA
(IPA)**

A més dels elements esmentats anteriorment, a l'*Inventari del Patrimoni Arquitectònic* hi consten, sense protecció específica, els elements següents:

Pont dels Horts

Molí dels Horts / El Molinot

Viver de Can Mollet i Volta d'en Gasparic

A l'*Inventari del Patrimoni Arqueològic* hi consta la Cova de la Bora Gran d'en Carreres.

10. 2 CONCLUSIONS

El patrimoni de Serinyà té un bon nivell de protecció. Així i tot, es proposa

10.2.1 DECLARAR BCIN LA MASIA DE CA N'AULINA (ara és BCIL), perquè és una de les poques masies del segle XV que es conserven sense reformes rellevants. Compta amb uns treballs de guix interiors (sobrepertes i entrebigats) que són exquisits. A la segona planta hi ha unes pintures murals del segle XV, tot i que restaurades en part en segles posteriors.

10.2.2 DECLARAR BCIL

- El viver de *Can Mollet* i la *Volta d'en Gasparic*
- La *Bora Gran d'en Carreres* i la *cova dels Encantats*.

10.2.3 INCLOURE EN UNA LLISTA DE BÉNS A PROTEGIR

- El *forn de calç del Camp del Prat*.
- Els *forns de guix de Ca l'Illa* i de la *Gorja d'en Pip*.

Vegeu *Foc, terra i aigua*, p. 192-200.

11. VILADEMULS

11.1 SITUACIÓ ACTUAL

11.1.1 EDIFICIS DECLARATS BCIN

Castell de Vilademuls (portal i restes de la muralla)

Recinte fortificat d'Olives (restes)

Can Pols / Can Corder / Casa Martí (Vilademuls)

Torre de Fellines

Torre de Sant Marçal de Quarantella

La Torre de Vilafreser

11.1.2 EDIFICIS DECLARATS BCIL (2 març 2017)

Can Batlle, Parets d'Empordà

Can Fort, Sant Esteve de Guialbes

Can Pagès (amb capella de Sant Llorenç), Vilafreser

Can Puig (Vilademí)

Can Viader, Parets d'Empordà

Can Vilert de Plaça, Vilamarí

Mas Fonollet (amb capella de Sant Miquel), Terradelles

Torre de Monells

Antigues escoles de Galliners

Escoles de Sant Esteve de Guialbes

Església de Sant Julià i Santa Basilissa de Galliners

Església de Santa Maria d'Olives

Església de Sant Martí d'Ollers

Església de Santa Maria d'Orfes

Església de Santa Llogaia de Parets d'Empordà

Església de Sant Esteve de Guialbes
Església de Sant Marçal de Quarantella
Església de Sant Martí de Terradelles
Església de Santa Maria de Vilamarí
Església de Sant Esteve de Vilademí
Església de Sant Joan Baptista de Vilademuls
Església de Sant Sadurní de Vilafreser
Ermita de Sant Mer
Ermita de Sant Pere de Juïgues (31 juliol 2002)
Ermita de Sant Sebastià d'Ollers (31 juliol 2002)
Ermita de Sant Baldiri de Galliners (ruïnes)
Ermita de Sant Roc d'Orfes (ruïnes)
Sant Pere de Viella (restes), Vilafreser
Pedres decimars (2 abril 2001)

11.1.3 CATÀLEG DE MASIES

El *Catàleg de masies* del municipi encara no ha estat aprovat definitivament.

11.1.4 INVENTARI DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DE CATALUNYA (IPA)

A més dels elements esmentats anteriorment, a l'*Inventari del Patrimoni Arquitectònic* hi consten, sense protecció específica, els elements següents:

Orfes

Can Demon

Can Julià de Palol

Can Llobera

Can Riera

Can Perpinyà

Juïgues

Mas Güell

Olives

Mas Lleal

Sant Marçal de Quarentella

Can Vila

Terradelles

Can Ros

Molí de vent de Mas Alba

Vilafreser

Can Baró de Quadres

Can Juanmiquel

Vilamarí

Can Riuró

Altres elements

Creu de terme de Can Gai

Creu de terme d'Ollers

Oratori de Can Vidal

Oratori de Can Guapanoia

Oratori de Can Puig

Pou de glaç de Perles

Pou de glaç de Vilmarí

Rajoleria de Can Barranc

11.1.5 INVENTARI DEL CONSELL COMARCAL

A més dels BCIN i de la majoria dels elements que consten a l'IPA, a l'*Inventari del Consell Comarcal* hi apareixen els elements següents:

Galliners

Cal Ros / Torre de Galliners

Can Costa

Olives

Ermita de Santa Càndia (ruïnes)

Rectoria

Ollers

Ca l'Alzina

Can Pardala

Parets d'Empordà

Can Ferran

Sant Esteve de Guialbes

Can Vidal

Terradelles

Can Perich

Església de Sant Andreu del Vilar (restes)

Vilademí

Can Barranc

Can Vilà

Ermita de Sant Roc de Vilademí (ruïnes)

Vilafreser

Cal Diví

Can Grau

Can Pagès

Vilamarí

Can Capdaigua

11.2 CONCLUSIONS

A l'espera de l'aprovació del *Catàleg de masies* de Vilademuls, que permetrà tenir una llista completa de totes les masies del municipi, es proposa:

11.2.1 ESTABLIR UNA PROTECCIÓ ESPECIAL PELS NUCLIS I VEÏNATS DE GALLINERS, ORFES, SANT ESTEVE DE GUIALBES, SANT MARÇAL DE QUARANTELLA, TERRADELLES, VILADEMÍ, VILADEMULS, VILAFRESER I VILAMARÍ.

11.2.2 DECLARAR BCIL ELS ELEMENTS SEGÜENTS:

- *Can Barranc* de Vilademí, dels s. XVI-XVIII. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 569.
- *Can Perpinyà* d'Orfes, dels s. XVI-XVIII. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 581.
- *Rectoria d'Olives*, dels s. XII-XVIII. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 633.
- *Molí de vent de Mas Alba*, dels s. XIX-XX. Vegeu *Inventari del Consell Comarcal del Pla de l'Estany*, p. 638.

- *Centre d'Interpretació de la Vida Rural*, a Vilademuls.

11.2.3 INCLOURE EN UNA LLISTA DE *BÉNS A PROTEGIR* ELS ELEMENTS SEGÜENTS

- *forn de calç de Can Puig*, a Vilademí. Vegeu *Foc, terra i aigua*, p. 213.

- *forn de calç del pla dels Suros*, a Ollers. Vegeu *Foc, terra i aigua*, p. 219.

- *forn de calç de la Canova*, a Vilademí. Vegeu *Foc, terra i aigua*, p. 220.

- *forn de carbonet del bosc de les Sorreres*, a Vilamarí. Vegeu *Foc, terra i aigua*, p. 223 i 224.

- *forn de guix de Sant Baldiri*, a Galliners. Vegeu *Foc, terra i aigua*, p. 240.

- *la font de Cal Bacallà*. Vegeu *Les fonts del Pla de l'Estany*, vol. II, p. 137

12. ADDENDA

12.1 Considerem que seria interessant impulsar des del Consell Comarcal del Pla de l'Estany la retolació dels elements patrimonials més destacats i fer-ho d'una manera unificada a tots els municipis de la comarca.

12.2 Considerem que seria interessant elaborar una llista d'elements paisatgístics i del medi natural que caldria protegir, com:

- *Arbres* (a *Arbres monumentals* hi ha 161 referències).
- *Fonts* (inventariades als dos volums de *Les fonts del Pla de l'Estany*).
- *Safareigs, rentadors i vivers*, com el rentador de Corts o el del Castell a Porqueres (inventariats a *Qui té roba per rentar?*)
- *Coves*, com la cova de Can Port, a Porqueres, la cova de Ventatjol (o de la Cadamont o dels ermitans, a Sant Miquel de Campmajor, i la cova dels Capellans, a Falgons, cova de Ventatjol que va servir d'amagatall d'emboscats durant la guerra de 1936-1939.
- *Estanys, estanyols i altres surgències* (recollits a *Aigua a dojo!*).
- *Gorgs i entorns fluvials*.
- *Miradors i paratges naturals* d'interès paisatgístic.

12.3 També seria convenient determinar les *creus de terme, pedrons, oratoris* i altres elements religiosos que caldria protegir (inventariats a *Pedres i més pedres*).

BIBLIOGRAFIA I FONTS CONSULTADES

Bibliografia i fonts d'àmbit comarcal

- Guerau Palmada, Carolina Desel, Lluís Figueras i Elisabeth Oliva (2005), *El Patrimoni del Pla de l'Estany. Inventari històric i arquitectònic de la comarca*. Banyoles: Consell Comarcal del Pla de l'Estany
- Enric Estragués, Gabriel Estragués (2014), *Les fonts del Pla de l'Estany*, vol. I. Girona: Rigau Editors
- Ramon Casadevall, Joan Pontacq (2017), *Les fonts del Pla de l'Estany*, vol. II. Girona: Rigau Editors.
- Joan Anton Abellán i Carles Puncernau (2018), *Foc, terra i aigua. Forns, rajoleries i pous de glaç del Pla de l'Estany*. Cornellà del Terri: MMV Edicions.
- Ernest Costa, Joan Pontacq i Jordi Porxas (1995), *Arbres monumentals. 161 plantes d'anomenada del Pla de l'Estany*. Figueres: Edicions El Brau.
- Joan Anton Abellán i Ramon Casadevall i David Brusi (2016), *Qui té reoba per rentar? Rentadors, safareigs i vivers Pla de l'Estany*. Cornellà del Terri: MMV Edicions.
- Miquel Campos, Joan Anton Abellán, Ramon Casadevall i David Brusi (2022), *Aigua a dojo! Estanyols, estanyols, brolladors i llacunes del Pla de l'Estany*. Cornellà del Terri: MMV Edicions.
- Joan Anton Abellán (2021), *Pedres i més pedres. Inventari de les construccions religioses del Pla de l'Estany*. Cornellà del Terri: MMV Edicions.
- *Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya*.
<https://invarquit.cultura.gencat.cat>
- *Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya*.
<https://invarque.cultura.gencat.cat>

Banyoles

- *Pla d'Ordenació Urbanística Municipal* (2020)
- *Pla Especial d'identificació i regulació de les masies i cases rurals del municipi de Banyoles* (2013)
- *Pla Especial del Nucli Antic de Banyoles* (2015)
- *Pla Especial de Recs* (esborrany)
- *Pla Especial de protecció, ordenació i restauració de l'entorn immediat de l'Estany* (revisió 2016)

Camós

- *Revisió normes subsidiàries i de planejament de l'Ajuntament de Camós. Memòria.* 2000.
- *Text refós del pla urbanístic. Catàleg de masies i cases rurals en sòl no urbanitzable.* Ajuntament de Camós. Vols. I, II, III. 2008.

Cornellà del Terri

- *Catàleg de protecció del patrimoni de Cornellà del Terri.* 2007

Crespità

- *Pla d'Ordenació Urbanística Municipal. Memòria.* 2010
- *Pla d'ordenació urbanística municipal. Catàleg de masies, construccions rurals en desús, i inventari d'habitatges en sòl no urbanitzable.* 2016.

Esponellà

- *Pla d'Ordenació Urbanística Municipal.* 2006

Foncoberta

- *Pla d'Ordenació Urbanística Municipal.* Vol. 1-2. 2003
- *Pla Especial Urbanístic de Fontcoberta. Catàleg de masies i cases rurals en sòl no urbanitzable,* 2014

Palol de Revardit

- *Pla Especial Urbanístic. Catàleg de masies, cases rurals i ruïnes en sòl no urbanitzable,* 2010

Porqueres

- *Pla d'Ordenació Urbanística Municipal.* 2013
- *Inventari de béns a protegir pel seu valor històric, arquitectònic i natural.* 2013.
- *Catàleg d'identificació i regulació de masies en sòl rústic.* 2013.

Sant Miquel de Campmajor

- *Catàleg de masies i cases rurals de Sant Miquel de Campmajor*. 2011.

Serinyà

- *POUM Serinyà. Memòria general*. 2013.

- *POUM Serinyà. Catàleg de masies i cases rurals*. 2010.

Vilademuls

- *POUM Vilademuls* 2016.